

Vlaamse Regering

Zuhal Demir

Vlaams minister van Justitie en
Handhaving, Omgeving, Energie en
Toerisme

Koning Albert II-laan 7, 6de verdieping
1210 BRUSSEL

T 02 552 61 00

Kabinet demir@vlaanderen.be

www.vlaanderen.be

Dhr Fonck Pascale

Dhr Matthys-Donnadieu James

Elia Transmission Belgium

Keizerslaan 20

1000 BRUSSEL

uw bericht van

7 november 2022

uw kenmerk

20221107/PRA/Y2
417/BHO

ons kenmerk

KZD-45936

bijlagen

vragen naar/e-mail

dirk.meire@vlaanderen.be

telefoonnummer

02/552 61 00

datum

23 DEC. 2022

Betreft: Advies op het Federaal Ontwikkelingsplan 2024-2034 van Elia en Milieueffectenrapport ter Strategische Milieubeoordeling van het Ontwikkelingsplan voor het elektriciteitstransmissienet

Geachte,

Op 7 november 2022 hebben de minister-president en de Vlaamse minister van Energie uw adviesvraag ontvangen voor het ontwerp van Ontwikkelingsplan 2024-2034, samen met het Milieueffectenrapport ter Strategische Milieubeoordeling van het Ontwikkelingsplan voor het hoogspanningsnet, conform het artikel 12 van de Wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's en de inspraak van het publiek bij de uitwerking van de plannen en programma's in verband met het milieu.

Proces

Vooreerst betreuren we dat er geen voorafgaande structurele overlegmomenten georganiseerd geweest zijn in een vroege opmaak van het ontwikkelingsplan. Elia is weliswaar in dialoog getreden op 3 oktober 2022 via een Teams vergadering kort voor de openbare consultatie gestart is. Op dat moment was het ontwikkelingsplan in een vergevorderde fase en was de dialoog eerder een toelichting. Strategische beslissingen waren reeds genomen en berekeningen op basis van verschillende aannames waren reeds uitgevoerd.

Dit proces heeft dan ook als gevolg dat het voor ons niet duidelijk is welke beslissingen of prognoses van de Vlaamse Regering zijn meegenomen in het ontwikkelingsplan. Naast het Vlaams Energie- en Klimaatplan uit 2019 zijn in het licht van de verhoogde klimaatambitie en de energiecrisis verschillende aanvullende beslissingen genomen die een impact hebben op onder andere de ontwikkeling van decentrale productie, de uitrol van warmtepomp(boilers) of elektrificatie van wegtransport. Mochten alle beslissingen zijn meegenomen in de aannames van het plan, dan nog maakt het plan ook geen onderscheid tussen de drie Gewesten. Worden aannames met betrekking tot warmtepompen gelijkmatig over België verdeeld of wordt rekening gehouden met verschillen in de prognoses tussen de drie Gewesten?

Fluvius rondde kort geleden voor het eerst zijn proces af voor de opmaak van een tienjarig investeringsplan. Dit investeringsplan kwam tot stand in nauwe samenwerking en in dialoog met de Vlaamse administratie, de regulator, het kabinet Energie en academici. Het ontbreekt aan inzicht in welke mate het ontwikkelingsplan van Elia dezelfde aannames gebruikt heeft als het investeringsplan voor het distributienet. Te verwachten valt dat er een wisselwerking is tussen beide spanningsniveaus en dat aannames voor beide plannen daarom best afgestemd worden. Bovendien lijkt het zo dat ELIA de voor Fluvius noodzakelijke upgrades van de transformatieposten niet heeft opgenomen in zijn ontwikkelingsplan. Zonder een degelijke afstemming tussen de beide netbeheerders is de kans reëel dat Fluvius zijn investeringen niet kan uitvoeren zoals gepland.

Meer algemeen stellen we vast dat lange termijn projecten die Elia interessant lijkt te vinden reeds grondig zijn opgenomen (onder andere Triton, Energie-eiland), maar dat andere projecten zoals bijkomende interconnectie met de buurlanden, verlenging van meerdere kerncentrales in België... die op eenzelfde ogenblik ook al relevant waren in Vlaanderen niet opgenomen zijn.

Verder geeft het Federaal Ontwikkelingsplan geen enkele indicatie van de nodige budgetten van investeringen. Nu staan alle projecten op eenzelfde niveau. In Vlaanderen heeft Fluvius een raming gemaakt van de mogelijke impact van de investeringen op de nettarieven.

We willen graag verder samenwerken en vragen om in de toekomstige uitvoering van het plan de Vlaamse overheid (o.a. Departement Omgeving en VEKA) als bevoegde overheid/partner pro-actief te betrekken in functie van een vlotte en efficiënte procesvoering en realisatie. Enerzijds omwille van de potentiële impact op de omgeving en eventuele interferentie/linken met andere processen en anderzijds om de doelstellingen inzake hernieuwbare energie en klimaattransitie mee te helpen faciliteren.

De verdere technische opmerkingen en suggesties in deze brief hebben als bedoeling om het ontwikkelingsplan te verbeteren en zijn geen voorafname op een beslissing of houden ook geen verbintenis in tot eender welke goedkeuring vanuit de Vlaamse Regering voor het federaal ontwikkelingsplan als geheel of voor individuele projecten van het federaal ontwikkelingsplan.

Inhoudelijk

We onderschrijven dat de toekomstige ontwikkeling van onshore en offshore windenergie afstemmen op de toekomstige energievragen op terrein en daarvoor de nodige (transport-)infrastructuur voorzien, gezien de huidige energiecrisis en klimaatuitdagingen een belangrijk maatschappelijke opgave is. Ook de eventuele bouw van twee nieuwe kerncentrales in Borssele in Nederland en de eventuele interconnectie met ons net dient verder te worden verkend. Deze verschillende opties kunnen bijdragen om de Vlaamse energiebevoorrading voor de lange termijn te versterken.

Bij een aantal passages blijft de tekst vrij vaag en/of onduidelijk. Hieronder enkele voorbeelden. Dit soort passages zien we graag iets verder verduidelijkt.

- p. 152: Zo stelt de tekst dat het plan over de nodige onthaalcapaciteit beschikt voor het aansluiten van installaties voor de productie van alternatieve brandstoffen die geproduceerd worden op basis van elektriciteit (zoals elektrolyse installaties voor de productie van waterstof). Deze geschikte clusters liggen volgens de tekst *“dicht bij belangrijke bronnen van hernieuwbare energie (zoals de kustregio) of locaties dicht bij een goed uitgebouwd net worden verstaan”*. Gelieve deze clusters ook in beeld te brengen.
- p. 183: *“directe verbindingen tussen offshore HEB en het onshore netwerk (hybride of radiale verbindingen) zijn beperkt tot realistische lengtes op het land in de buurt van kustzones.”* Over welke lengtes gaat het bij benadering?
- p. 184: *“Offshore windenergie in de Noordzee moet worden geëvacueerd naar de verbruikscentra, die verder landinwaarts liggen. Een toename van de belasting en/of een verplaatsing naar de kustgebieden kan worden onderzocht.”* Wat betekent dit?
- P. 199: *“Ook de nood aan de nieuwe corridors Ventilus en Boucle du Hainaut, met een ontwerpcapaciteit van 6 GW per as, wordt extra bevestigd: in 2035 zullen deze nog sterker gebruikt worden dan in 2030. De resultaten voor het scenario “Global Import” 2035, waarbij een additionele 600 MW aan offshore windproductie is aangesloten aan de kust, tonen bovendien aan dat een dergelijke verhoging van offshore windproductie nog (net) getransporteerd kan worden, binnen de huidige ontwerpcapaciteit van de nieuwe corridors. Dit op voorwaarde dat een verdere ontwikkeling van onshore windproductie in de kustregio, waarmee voor het ontwerp van beide corridors rekening werd gehouden, zich niet zou voltrekken.”* Wat betekent dit?
- Meermaals wordt verwezen naar bijkomende installaties waarbij de locatie nog niet specifiek kan worden aangegeven. Voorbeelden: onderzoek aansluitingspunt voor Tritonlink (p. 255), Synchronische compensatoren (bvb. kustregio p. 303), bijkomende transformatoren (bvb. kustregio p. 349),... Hoe zal het departement Omgeving hierin proactief geïnformeerd/betrokken worden in het kader van het vergunningstraject en de eventuele ruimtelijke ordening in Vlaanderen?

Passages in het ontwikkelingsplan die over gezondheidseffecten handelen, zien we graag zo correct mogelijk verwoord. Vanuit de expertise van departement Omgeving kunnen we hiertoe enkele suggesties doen. We zien de tekst in die zin graag aangepast.

Voorstellen voor toevoeging in het **vet**, voorstelling voor schrapping via "doorhalen".

- p 93 (15.2.2): *"Voor 380 kV, het hoogste spanningsniveau, zijn kabels niet geschikt om langere afstanden te overbruggen en blijven lijnen voor 380 kV verbindingen noodzakelijk."* Toevoegen dat bekeken wordt om bij 380 kV trajecten te streven naar gedeelten ondergronds oa. Met het oog op het zoveel mogelijk vermijden van blootstelling.
- In 1.5.2.2 en 1.5.2.3 zou er verwezen kunnen worden naar de principes uit het RSV of uit de strategische visie BRV die aanleiding geven tot de maatregelen die in deze delen vermeld worden. Dit is wel enkel voor Vlaanderen.
- p.94 15.2.4 *"Elia is zich bewust van de ongerustheid over de potentiële gezondheidsrisico's van elektromagnetische velden, daarom besteedt Elia hier ook de nodige aandacht aan."* Toevoegen dat de ongerustheid voorkomt uit een statistisch significant verband met kinderleukemie bij langdurige blootstelling aan meer dan 0.4 μ T.
- P94.: *"Bij magnetische velden treden er bij extreem hoge blootstelling (meer dan 100 μ T), niveaus die in de praktijk niet voorkomen bij hoogspanningsverbindingen, acute effecten op waarvan het verband tussen oorzaak en gevolg duidelijk bewezen is."*
- p 94: *"Epidemiologische onderzoeken hebben een zwak louter statistisch significant verband gevonden tussen wonen langs hoogspanningslijnen en een verhoogd risico op kinderleukemie. Talrijke Bijkomend onderzoeken hebben echter geen oorzakelijk verband tussen magnetische velden en kinderleukemie aangetoond. Er is ook geen mechanisme bekend dat een verklaring kan geven hoe magnetische velden kanker zouden kunnen veroorzaken. De absolute garantie dat er geen gezondheidseffect is, is wetenschappelijk onmogelijk vast te stellen. De hypothese van een mogelijk effect op de gezondheid kan nooit definitief uitgesloten worden. Daarom is er regelgeving die Elia strikt naleeft en neemt Elia, op vraag van de overheid, voorzorgsmaatregelen zoals:*
 - o *Bestaande luchtlijnen herbenutten, zodat geen nieuwe gebieden overspannen worden;*
 - o *Bij nieuwe luchtlijnen het tracé optimaliseren zodat locaties waar kinderen langdurig verblijven (crèches, scholen en woongebieden) maximaal worden vermeden,*
 - o *Aanpassing van de configuratie van de lijn zodat het magnetisch veld steeds zo klein mogelijk is. Dit kan door het ontwerp van de mast of de volgorde van de elektriciteitsdraden aan te passen. "*
- *"Zoals hierboven reeds vermeld, hanteert Elia het standstill principe voor luchtlijnen. Bij een nieuwe lijn worden woningen maximaal vermeden. De bestaande oudere lijnen die worden afgebroken lopen vaker door woongebied. Alles samen streeft Elia er naar dat het aantal woningen/mensen die binnen de magneetveldzone liggen, afnemen."*

Strategisch Milieu Beoordeling FOP

Passages in de milieu beoordeling die over gezondheidseffecten handelen, zien we graag zo correct mogelijk verwoord. Vanuit de expertise van het departement Omgeving kunnen we hiertoe enkele suggesties doen. We zien de tekst in die zin graag aangepast.

Voorstellen voor toevoeging in het **vet**, voorstelling voor schrapping via "doorhalen".

- p117 ev: *"Het Internationaal Centrum voor Kankeronderzoek (IARC) klasseerde de extreem laag frequente (ELF) magnetische velden in 2002 als "mogelijk kankerverwekkend voor de mens" (= categorie 2B38). Tot op de dag van vandaag behoren de extreem laag frequente magnetische velden tot deze categorie. Stoffen worden tot deze klasse geclassificeerd indien er een beperkt bewijs is van carcinogeniteit. Dit wil zeggen dat er een positieve associatie gevonden werd waarvoor een oorzakelijk verband mogelijk geacht wordt, maar dat toeval, bias³⁹ of verstorende factoren niet met redelijke zekerheid kunnen uitgesloten worden. "*
- *"Deze indeling beslissing is gebaseerd op epidemiologisch onderzoek dat een verhoogd risico op kinderleukemie vond bij kinderen die in de buurt van hoogspanningslijnen woonden. Dit statistisch verband werd gevonden bij langdurige blootstelling aan meer dan tot op afstanden die overeenstemmen met een magnetisch veld van 0,4 µT en meer. Daarom wordt 0,4 µT dikwijls gebruikt om te berekenen hoeveel personen (kinderen) in de mogelijke invloedszone wonen en bijgevolg een mogelijk verhoogd risico zouden kunnen hebben."* Ook studies die enkel op blootstelling focussen vinden dat statistisch verband
- *"Om van een oorzakelijk verband te mogen spreken zijn er bijkomende aanwijzingen nodig zoals een dosisresponsrelatie, mogelijk biologisch mechanisme en resultaten uit andere soorten onderzoek. Ondanks veel onderzoek kunnen wetenschappers die andere aanwijzingen niet vinden. Dat verzwakt de overtuiging dat de magnetische velden verantwoordelijk zijn voor de leukemie gevallen."* Het statistisch verband is waar het om gaat en dat wordt consistent terug gevonden in heel wat studies.
- *"Volgens de Hoge Gezondheidsraad is de jaarlijkse incidentie van kinderleukemie in België (2012) ongeveer 5 gevallen per 100 000 kinderen, wat neerkomt op een tachtigtal nieuwe gevallen per jaar. In haar aanbeveling uit 2020 schat de Hoge Gezondheidsraad, in de hypothese dat het statistische verband ook causaal zou zijn, dat ongeveer één geval per 2 jaar te wijten kan zijn aan blootstelling aan magnetische velden van hoogspanningslijnen en -kabels. De blootstelling van de Belgische bevolking in het algemeen ligt beduidend lager dan 0,4 µT. 40-38-40. Echter, zolang een wetenschappelijke verklaring voor dit statistisch verband ontbreekt, blijft er onduidelijkheid bestaan."*
Het gaat enkel om de bevolking die in een zone woont waar jaargemiddeld meer dan 0,4 µT voorkomt, dus deze passage mag weg. Het statistisch verband is consistent en dus niet onduidelijk.
- Op dit moment zijn er geen wetenschappelijk onderbouwde studies die wijzen op andere mogelijke gezondheidseffecten, zoals effecten op de vruchtbaarheid, de groei en de ontwikkeling,

- op kanker, op het cardiovasculaire systeem, op het zenuwstelsel Er zijn ~~dus~~ geen chronische gezondheidseffecten aangetoond bij volwassenen die verblijven in de buurt
- p.18 De titel suggereert dat het enkel gaat om regelgeving, maar er staan ook aanbevelingen onder deze titel, daarom kan de titel best aangepast worden.
 - p. 118. Onder huidig beleid op basis van bewezen acute effecten: Als het over regelgeving gaat, best toevoegen dat dat de Europese aanbeveling voor acute effecten momenteel nog altijd 100 μT is. In Vlaanderen is ook een norm van 100 μT in voorbereiding, dat kan hier best aan toegevoegd worden.
 - p.118 *"Concreet gaat het dus om o.a. blootstelling aan de magnetische velden van hoogspanningslijnen en transformatorcabines (in woningen of gebouwen)."* Het binnenmilieubesluit wil vooral inzetten op bronnen die hun oorsprong vinden in het binnenmilieu. Voor buitenbronnen wordt in artikel 10 doorverwezen naar gewestelijke wetgeving. Hoogspanningslijnen zijn een buitenbron en er is normering in voorbereiding hiervoor. Het binnenmilieubesluit is ook geen voorzorgbeleid, maar wetgeving.
 - Dienst milieu en gezondheid moet team omgeving en gezondheid van het departement Omgeving worden
 - p. 120 figuur 7-2: De grootte van het magnetisch veld boven een kabel hangt ook sterk af van de gekozen configuratie (aantal circuits, ligging van de circuits, ...). Dit is dus een voorbeeld van een mogelijke configuratie, maar zeker niet toepasbaar op het 380 kV net. Bij sommige verbindingen zijn de waarden voor de luchtlijn veel hoger (jaargemiddeld).
 - p.200 7.8.3.5 Waarom semi-kwantitatief bij EMV. Het rekenmodel kan in detail de blootstelling en het aantal betrokken woningen berekenen
 - p. 201: Gezondheidseffecten door EMV. Hierin staan veel veronderstellingen en heel waarschijnlijk, kan dit niet nauwkeuriger bepaald worden.

Voor verduidelijking van bovenstaande, kan u steeds contact opnemen met het departement Omgeving (Mart Verlaek) en VEKA (Kris Rongé).

Met vriendelijke groeten,

Jan JAMBON
De minister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, Digitalisering en Facilitair Management.

Zuhail DEMIR
Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme